

Πρόταση επιμόρφωσης

1. Ο ρόλος και η έννοια της επιμόρφωσης

Τα νέα αναλυτικά προγράμματα θεμελιώνουν την εσωτερική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στην Κύπρο και αναμένεται να συμβάλουν στην αλλαγή της σχολικής και εκπαιδευτικής κουλτούρας. Φιλοδοξία είναι να περάσουμε από τους μαθητές καταναλωτές πληροφοριών στους σκεπτόμενους μαθητές (Υπουργείο Παιδείας, 2004) με τις κατάλληλες γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες που τους επιτρέπουν να διεκδικήσουν ποιοτική συμμετοχή στη σύγχρονη κοινωνία.

Κανένα, όμως, ΑΠ δεν μπορεί να φέρει την αλλαγή, αν ο εκπαιδευτικός δεν αλλάξει τη διδασκαλία του και αν το σχολείο δεν αλλάξει τη διασχολική αλλά και εξωσχολική συμπεριφορά του με τρόπο που οι σκοποί και οι στόχοι του αναλυτικού προγράμματος να φτάνουν ως αποτέλεσμα στην ανάπτυξη του μαθητή. Η επαγγελματοποίηση του εκπαιδευτικού μέσα στο Κοινό Ευρωπαϊκό πλαίσιο συνδέεται ολοένα και περισσότερο με την ανάπτυξη της στάσης και της ικανότητας του εκπαιδευτικού να ασκεί την παιδαγωγική του αυτονομία για να βελτιώσει τη σχολική παιδαγωγική με τρόπο που κανένας μαθητής να μην πηγαίνει χαμένος. Από την άλλη θεωρούμε ότι το σχολείο δεν αλλάζει με αλλαγές μόνο μέσα στο σχολείο, όπως από το 1900 ο Sadler έχει διακηρύξει και η νεότερη έρευνα και εμπειρία έχει αποδείξει. Γι' αυτό η πρότασή μας για επιμόρφωση δεν περιορίζεται σε τεχνικές και μεθόδους διδασκαλίας-μάθησης αλλά και σε διαδικασίες κατανόησης και παρέμβασης και έξω από την τάξη.

Όσον αφορά το αναλυτικό πρόγραμμα ως οδηγό διδασκαλίας- μάθησης κλασική είναι στο επιστημονικό πεδίο της Ανάπτυξης Προγραμμάτων και Διδασκαλίας η διάκριση του J. Goodlad (*A place called school*, 1981) για τα 5 διαφορετικά είδη αναλυτικών προγραμμάτων που ταυτόχρονα εμφανίζονται με την εφαρμογή ενός νέου επίσημου Α.Π: Το **Ιδανικό** (αυτό που στις διακηρύξεις και εισαγωγές καθορίζεται ως αλλαγή- δεξ το 12 σέλιδο κείμενο της Επιτροπής Αναλυτικών Προγραμμάτων και την Έκθεση της Επιτροπής Ανασυγκρότησης), **το Επίσημο** (αυτό που παρέδωσαν οι ομάδες), **το Αντιληπτό** (αυτό που οι εκπαιδευτικοί καταλαβαίνουν ότι θα διδάξουν), **το Εφαρμοζόμενο**, αυτό που ένας παρατηρητής θα δει ότι γίνεται στην τάξη) και το **Βιώνόμενο** (αυτό που οι μαθητές βιώνουν ως εμπειρία στην τάξη). Πίσω από αυτά λειτουργεί το **Λανθάνον αναλυτικό** (Hidden curriculum) το οποίο απενεργοποιεί το Επίσημο αναλυτικό μέσα από τις υπάρχουσες πεποιθήσεις και πιστεύω, τις πρακτικές στο σχολείο, στην τάξη και στην κοινωνία.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια ο τελικός σκοπός ενός σύγχρονου προγράμματος επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών είναι να φέρει όσο το δυνατόν πιο κοντά τα πέντε αυτά αναλυτικά προγράμματα. Για να μπορέσει να γίνει χρειάζεται ένα πρόγραμμα επιμόρφωσης με κύριους στόχους: 1) την ανάπτυξη της ικανότητας για επισήμανση, συνειδητοποίηση και αλλαγή των πραγματικοτήτων, στοιχείων, χαρακτηριστικών και διαθέσεων που εμποδίζουν την εφαρμογή των νέων αναλυτικών προγραμμάτων και την ποιοτική- αποτελεσματική διδασκαλία, 2) την ανάπτυξη εκπαιδευτικής και σχολικής κουλτούρας που θα επιτρέπει την παρέμβαση και διαφοροποίηση, 3) την ανάπτυξη της κριτικής και ηγετικής ικανότητας του εκπαιδευτικού για α) ανάλυση και έλεγχο της μαθησιακής κατάστασης και των παραγόντων που την επηρεάζουν, β) εκπαιδευτική παρέμβαση, γ) εναλλακτική και διαφοροποιημένη διδασκαλία- μάθηση, δ) τρόπους αξιολόγησης του μαθητή, της σχολικής

μονάδας και του εκπαιδευτικού έργου, ε) αυτοαξιολόγηση και αξιολόγηση των παρεμβάσεων.

Η αλλαγή της κουλτούρας της σχολικής μονάδας και η ανάπτυξη συνεργατικού πνεύματος εντός και μεταξύ σχολείων υποστηρίζουν έτσι την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού και των συμβούλων (Fullan, 2003, Smyth, 1995), οι οποίοι είναι και οι βασικοί φορείς αλλαγής στη σχολική πράξη. Επομένως, συναφής με τη διαχείριση της αλλαγής είναι η διαδικασία υποστήριξης της αλλαγής, θεσμική (αλλαγή νομοθεσίας), διαδικαστική επικοινωνιακή (διαφάνεια), συμμετοχική (όχι επιβολή άνωθεν προς αμέτοχους εκπαιδευτικούς), και πρακτική ως προς την εφαρμογή της, δηλαδή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Η αλλαγή πρέπει να είναι πολυεπίπεδη και να αφορά όλους τους υποστηρικτικούς μηχανισμούς ανάπτυξης των μαθητών: Το ΑΠ υποστηρίζεται και από τα επιμέρους προγράμματα και τους θεσμούς που στοχεύουν στη βελτίωση της εκπαίδευσης.

Βασική προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων της επιμόρφωσης είναι η συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων στο νέο εκπαιδευτικό όραμα και μύηση στο όραμα προσώπων και ομάδων σε θέσεις κλειδιά σε όλα τα επίπεδα, γεγονός που ενισχύεται από τη συμμετοχή των ομάδων/ προσώπων (θεσμοποιημένων εκπαιδευτικών σωμάτων, επιθεωρητών, εκπαιδευτικών, γονιών, μαθητών).

2. Υποστηρικτικοί μηχανισμοί

Παράλληλα, για την ανάπτυξη και αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών χρειάζεται και η θεσμοποίηση υποστηρικτικών μηχανισμών: Γιατί ο εκπαιδευτικός είναι το ΚΛΕΙΔΙ για τη μεταρρύθμιση, όχι όμως ο ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ για την επιτυχία της.

- Προγράμματα βελτίωσης της κοινωνικο-οικονομικής κατάστασης των μαθητών και αντιστάθμισης του περιορισμένου μορφωτικού κεφαλαίου
- Προγράμματα συνεργασίας γονιών, μαθητών και εκπαιδευτικών στην εκπαίδευση των παιδιών τους
- Βελτίωση των συνθηκών εργασίας των εκπαιδευτικών και του εργασιακού περιβάλλοντος: χρόνος και χώρος συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών, χρόνος συμβουλευτικού ρόλου και προσωπικής συνομιλίας με μαθητές
- Ευκαιρίες κινητικότητας εκπαιδευτικών σε ευρωπαϊκά σχολεία και προγράμματα επιμόρφωσης
- Παροχή κινήτρων
- Αυτονόμηση της σχολικής μονάδας, Αυτό σημαίνει, όχι μόνο διοικητική, αλλά πρωτίστως παιδαγωγική αυτονόμηση της σχολικής μονάδας
- η εγκαθίδρυση συνεργασίας- συναιτερισμών (partnership) μεταξύ σχολείων και ερευνητικών κέντρων που θα αναλάβουν τη συνεχή υποστήριξη και ανάπτυξη του εκπαιδευτικού
- Προγράμματα αλφαριθμητισμού θεμελιωμένα στις αρχές της ποιοτικής διδασκαλίας
- Αναθεωρημένα προγράμματα Ενίσχυσης
- Προγράμματα εκμάθησης της ελληνικής από αλλόγλωσσους μαθητές σε τάξεις υποδοχής και ένταξης των μαθητών
- Ανάπτυξη Εξ αποστάσεως Προγραμμάτων συνεχούς επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών

3. Το Πρόγραμμα Επιμόρφωσης

Ένα σύγχρονο πρόγραμμα επιμόρφωσης αναπτύσσεται σε δύο φάσεις με επίκεντρο τη δράση στη σχολική μονάδα.

Α΄ Φάση: *Επιμόρφωση των Εκπαιδευτών:* Οι Διευθυντές, οι Συμμετέχοντες στις Ομάδες ανάπτυξης των αναλυτικών προγραμμάτων, οι Συντονιστές ειδικοτήτων και οι λειτουργοί του Π.Ι που θα συμμετάσχουν στην επιμόρφωση στη σχολική μονάδα. Η επιμόρφωση γίνεται στο Π.Ι από ειδικούς στο περιεχόμενο του προγράμματος από Κύπρο και εξωτερικό.

Β΄ Φάση: *Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη σχολική μονάδα* από την ομάδα των εκπαιδευτών της προηγούμενης φάσης και τη συνεχή υποστήριξη και συμμετοχή της Κεντρικής Επιτροπής των Αναλυτικών Προγραμμάτων και των λειτουργών του Π.Ι.

Βασική παραδοχή ενός σύγχρονου προγράμματος επιμόρφωσης είναι ότι η εκπαιδευτική αλλαγή στηρίζεται α) στο πώς οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται τη διδασκαλία και το συγκείμενο μέσα στο οποίο την εφαρμόζουν (perceived pedagogy) και β) πώς την ανασχηματίζουν με βάση το συγκεκριμένο συγκείμενο της τάξης.

Εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σημαίνει διαδικασία αναδόμησης της επαγγελματικής κουλτούρας των εκπαιδευτικών, των αντιλήψεών τους για τη διδασκαλία (εγχείρημα πολύ δύσκολο σε εκπαιδευτικά συστήματα με μακρά παράδοση στον υλοκεντρισμό) και των δεξιοτήτων τους με τρόπο που να οργανώνουν ποιοτική διδασκαλία, να παρεμβαίνουν όπου χρειάζεται και να αναλαμβάνουν και το ρίσκο και την ευθύνη των παρεμβάσεών τους. Με αυτό τον τρόπο η σχολική ζωή και η διδασκαλία ακολουθούν Διαδικασίες Λύσης Προβλήματος- ανοικτού προβλήματος. Επιμόρφωση των

εκπαιδευτικών σημαίνει συνειδητοποίηση αυτής της διαδικασίας και ανάπτυξη των εκπαιδευτικών για τον έλεγχό της. Οι οποιεσδήποτε θεωρίες και δεξιότητες δεν διδάσκονται από καθέδρας αλλά είναι σημεία συμμετοχικής αναζήτησης και εναλλακτικών πρακτικών- επιλογών μεταξύ εκπαιδευόμενων, εκπαιδευτών και μαθητών στην ίδια τη σχολική μονάδα.

Η ανάπτυξη αυτή δεν επιβάλλεται από τους «ειδικούς» ούτε καθοδηγείται σε προκαθορισμένο αποτέλεσμα από πανεπιστημιακούς και εμπειρογνώμονες. Επιτυγχάνεται μέσα από διάλογο και αναστοχασμό και κριτική ενδοσκόπηση και εξέταση του ρόλου του εκπαιδευτικού και της εκπαιδευτικής πράξης, όπως την παρατηρεί ο εκπαιδευτικός στη σχολική μονάδα.

Μέρος της θεσμικής αλλαγής για μια εκπαίδευση ίσων ευκαιριών είναι και η παιδαγωγική αυτονομία της σχολικής μονάδας, η οποία θα επιτρέπει στη σχολική μονάδα να αναπτύσσει προγράμματα σε μικροεπίπεδο, για να ικανοποιήσει τις ιδιαίτερες ανάγκες του μαθητικού της πληθυσμού. Με αυτό τον τρόπο γίνεται ένα πρώτο βήμα, για να αντιμετωπιστεί η σχολική παθολογία.

Επιλογικά

Η ανάπτυξη των εκπαιδευτικών στα σχολεία στηρίζεται στο αλληλοδραστικό παράδειγμα ανάπτυξης εκπαιδευτικών και στις διαδικασίες Έρευνας Δράσης μέσα από τις οποίες ο εκπαιδευτικός και οι εκπαιδευτές δεν έχουν διακριτούς ρόλους, αλλά συνεργάζονται για την επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων και την εισαγωγή καινοτομιών. Οι ίδιοι οι Εκπαιδευτικοί γίνονται ερευνητές στη σχολική μονάδα μέσα από διαδικασίες Έρευνας Δράσης που διευκολύνουν την κυκλική- μη γραμμική- διαδικασία κατά την οποία οι συμμετέχοντες μοιράζονται γνώση που προέρχεται από τις εμπειρίες τους, σε μια

διαδικασία αναζήτησης πρακτικών λύσεων και αυτό-κατανόησης (Reason & Bradbury, 2001).

Η Διδασκαλία είναι Πράξη που προωθεί τη διαλεκτική σχέση μεταξύ εκπαιδευτικών, εκπαιδευτικού και μαθητή, του συγκειμένου και του εαυτού. Το νόημα δεν βρίσκεται στην ίδια την εμπειρία ή τη θεωρία αλλά στην κατανόηση της εμπειρίας και των στάσεων των συμμετεχόντων απέναντι σε αυτή την εμπειρία.